

противника під час заміни покладається на командира підрозділу, що міняється. Весь прибулий для заміни особовий склад переходить в його підпорядкування.

Під час передачі оборонної позиції, старший групи, що прибула для заміни, приділяє особливу увагу організації системи вогню і спостереження. Крім того з'ясовує місця встановлення окремих мін (груп мін), мінних завалів перед переднім краєм, на стиках і проміжках між сусідніми позиціями і в своєму тилу. Для контролю ділянки місцевості перед позицією, що міняється, старший командир використовує БпС. Особовий склад, що змінився, рухається у зворотному напрямку, як правило, в такому ж порядку.

Отже, виходячи із сучасних реалій, заміна особового складу на оборонних позиціях – один із етапів оборонних дій, які доволі складно реалізуються та вимагають належної підготовки і повної координації залучених сил та засобів.

Калиновський Богдан Валерійович
*в.о. начальника спеціальної кафедри № 1
Інституту Управління державної охорони
України Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор*

ДО ПИТАННЯ УНІФІКАЦІЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Теоретична конструкція уніфікації системи професійної підготовки обґрунтовується необхідністю вироблення, затвердження та практичного втілення єдиних стандартів підготовки військовослужбовців та працівників правоохоронних органів.

Враховуючи положення ч. 3 ст. 17 Конституції України від 28 червня 1996 року, «Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом». Станом на 2026 рік до військових формувань належать: 1) Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості [1]; 2) Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення

терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій (загальна чисельність – 60000 осіб) [2]; 3) Державна спеціальна служба транспорту є спеціалізованим військовим формуванням, що входить до системи Міністерства оборони України, призначеним для забезпечення стійкого функціонування транспорту, будівництва нових та/або відновлення пошкоджених об'єктів єдиної транспортної системи України в інтересах оборони держави, об'єктів і споруд загальновійськового та спеціального призначення, а також об'єктів нерухомості та інфраструктури у сфері управління Міністерства оборони України (загальна чисельність – 5000 осіб, у тому числі 4600 військовослужбовців) [3].

Інших утворених відповідно до законів України військових формувань немає. При цьому в окремих правоохоронних органах України також служать військовослужбовці, зокрема це стосується: 1) Управління державної охорони, яке є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України [4] (загальна чисельність – 2993, у тому числі військовослужбовці [5]); 2) Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України [6] (загальна чисельність – 37000 (в особливий період – 41000), у тому числі співробітники-військовослужбовці, військовослужбовці строкової служби [7]), 3) Державна прикордонна служба є правоохоронним органом спеціального призначення і має визначену законом загальну структуру (до 52000 військовослужбовців) [8]; 4) Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, активної протидії агресії у кіберпросторі, а також інших завдань відповідно до закону [9] (загальна чисельність – 7500 працівників, у тому числі військовослужбовці).

Наведені дані вимагають здійснення заходів щодо уніфікації багатьох процесів, включно з блоком питань професійної підготовки військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Додало юридичної складності доповнення Конституції України від 2 червня 2016 року статтею 131¹, в якій закріплено повноваження прокуратури і використано категорію «органи правопорядку».

На науковому рівні спостерігаємо дискусії щодо співвідношення понять «правоохоронний орган» та «орган правопорядку». Ототожнення означених понять є недоречним, тому відстоюємо позицію, відповідно до якої в системі правоохоронних органів слід виділити органи правопорядку, які мають повноваження здійснювати досудове розслідування та негласні й інші слідчі і розшукові дії. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки застосовується, зокрема, до органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної

прикордонної служби України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України та Державної митної служби України [10].

Положення Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року (зі змінами) визначило перелік правоохоронних органів, а саме: органи прокуратури, Національна поліція, Служба безпеки, Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Слід наголосити на неповному переліку таких органів, що ускладнює процес організації державного захисту. Наприклад, відсутні такі органи, як Управління державної охорони України, Національна гвардія України та інші.

Закон України «Про національну безпеку України» ввів низку понять: сектор безпеки і оборони, сили безпеки, сили оборони. Поняття «сектор безпеки і оборони» охоплює широке коло державних інституцій. Разом з тим сили безпеки визначено як правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. А сили оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави.

Українська влада приділяє значну увагу питанням військової освіти. Так, Кабінет Міністрів України затвердив у новій редакції Концепцію трансформації системи військової освіти, що окреслює наявну проблематику, основні завдання і структуру системи військової освіти, передбачає реалізацію вичерпного переліку завдань і заходів на період до 2032 року та моніторинг їх виконання [12]. Одним з основних завдань трансформації системи військової освіти є створення багаторівневої системи професійної військової освіти відповідно до стандартів НАТО, найкращих вітчизняних і закордонних практик, власного досвіду ведення бойових дій.

Підсумовуючи виклад матеріалу, вбачаємо за доцільне зробити низку висновків та рекомендацій: 1) варто розробити і прийняти модельний закон «Про правоохоронні органи», в якому буде закріплено базові елементи статусу (правосуб'єктність, модель закріплення повноважень, гарантії, уніфіковані права та обов'язки, головним чином при обмеженні прав і свобод громадян та загальні засади відповідальності); 2) наведено аргументи щодо доцільності єдиного узгодженого підходу до трансформації системи військової та суміжної з військовою освіти, уніфікованого підходу до створення багаторівневої системи професійної освіти відповідно до стандартів НАТО, найкращих вітчизняних і закордонних практик; 3) піднята актуальна проблема вироблення

механізму закріплення правового статусу органів сектору безпеки і оборони, включно з питанням їх професійної підготовки. Акцентовано увагу на необхідності спільного розроблення уніфікованих професійних стандартів військово-правоохоронних кваліфікацій. Аргументовано думку, що без змін у законодавстві неможливе закріплення стандартів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців та працівників правоохоронних органів.

Котлярів Роман Володимирович
викладач кафедри загальновійськових дисциплін
полковник
Національна академія Державної
прикордонної служби України

ІНТЕГРАЦІЯ БОЙОВОГО ДОСВІДУ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Актуальність. Повномасштабна війна російської федерації проти України стала визначальним чинником трансформації системи підготовки військових кадрів. Безпрецедентний за масштабами та інтенсивністю бойовий досвід Сил оборони України, зокрема Збройних Сил України, суттєво вплинув на зміст, структуру та методологію підготовки майбутніх офіцерів. У сучасних умовах військова освіта перестає бути виключно теоретично орієнтованою і набуває виразно практичного характеру, зосередженого на формуванні компетентностей, безпосередньо пов'язаних із веденням бойових дій у високотехнологічному та динамічному середовищі.

Постановка проблеми. Бойовий досвід Сил оборони України 2022–2025 років продемонстрував докорінні зміни у характері сучасної війни, що обумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до підготовки офіцерського складу. Масове застосування безпілотних систем, високоточних засобів ураження, автоматизованих систем управління військами, а також ведення бойових дій у щільній міській забудові суттєво змінили вимоги до професійної підготовки майбутніх офіцерів. Тому на сьогодні є актуальним окреслити вплив бойового досвіду, при впровадженні в навчальний процес підготовки майбутніх офіцерів, визначити необхідність зміщення акцентів навчання із засвоєння нормативно-регламентованих знань на розвиток практичних навичок управління підрозділами в сучасній війні, аналітичного мислення та здатності майбутніми командирами приймати рішення в умовах невизначеності та обмеженості часових показників.

Результати. Вплив бойового досвіду Сил оборони України проявляється насамперед у зміні змісту навчальних дисциплін військово-професійного циклу. Тактична підготовка набуває більш прикладного характеру, орієнтованого на відпрацювання реальних сценаріїв бойових дій, зокрема організацію оборони, ведення